

*Палюх Лідія Михайлівна,*

професор кафедри кримінального права  
і кримінології Львівського національного  
університету імені Івана Франка, доктор  
юридичних наук, професор

## **ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ: ІМПУЛЬС ДЛЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ**

Одна з сучасних тенденцій кримінально-правової політики України – зумовлена рухом України до Європейського Союзу потреба в адаптації кримінального законодавства України до європейських стандартів. Серед основних документів, які регламентують співробітництво між Україною та Європейським Союзом, є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. У розділі III зазначеної Угоди про асоціацію, який має назву «Юстиція, свобода та безпека», у ст. 14 зазначено, що в рамках співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки Сторони надають особливого значення утвердженню верховенства права та укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема; співробітництво буде спрямоване, зокрема, на зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості та боротьбу з корупцією.

Одним із важливих аспектів забезпечення неупередженості, незалежності і компетентності суддів, утвердження верховенства права та укріплення інституцій усіх рівнів у сфері діяльності правоохоронних і судових органів, є забезпечення належної кримінально-правової охорони відносин щодо здійснення судочинства і виконання судових рішень, у тому числі шляхом адаптації, гармонізації національного кримінального законодавства про відповідальність за правопорушення проти правосуддя до європейських стандартів.

Тому передусім слід визначити поняття європейських стандартів у сфері протидії правопорушенням проти правосуддя. Це поняття слід розглядати у контексті більш широкого поняття міжнародних стандартів у сфері протидії правопорушенням проти правосуддя.

Міжнародні стандарти у сфері протидії правопорушенням проти правосуддя можна визначити як систему рекомендаційних та обов'язкових міжнародно-правових норм у сфері правової охорони відносин щодо здійснення судочинства, виконання судових рішень від протиправних посягань. Зазначені міжнародно-правові норми приймаються для забезпечення єдиних підходів у тому числі і до

установлення юридичної відповідальності за посягання на зазначені вище відносини. Європейські стандарти у сфері протидії правопорушенням проти правосуддя становлять зазначені вище міжнародно-правові норми, прийняті на європейському регіональному рівні. Зокрема, йдеться про міжнародно-правові норми, визначені у Конвенціях Ради Європи, Документах Європейського Союзу, Рекомендаціях та Резолюціях Ради Європи, звітах, інших актах GRECO, Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційської комісії), рішеннях Європейського Суду з прав людини, актах, прийнятих в межах інших урядових європейських міжнародних організацій.

Вище вже зазначалося, що окремі із зазначених міжнародно-правових норм, які ратифіковані Верховною Радою України, мають обов'язковий характер (норми таких актів як Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (1999), Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод) (1950). Положення, відображені у зазначених міжнародно-правових актах підлягають обов'язковій імплементації у національне законодавство України. У цьому контексті також слід зазначити, що відповідно до ч. 1 ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» національні суди застосовують при розгляді справ Європейську конвенцію з прав людини та практику Європейського суду з прав людини як джерело права. Без сумніву, законодавець при розробці положень національного законодавства повинен враховувати правові позиції Європейського Суду з прав людини, в яких тлумачаться положення Європейської конвенції з прав людини.

Крім цього, низка європейських стандартів у сфері протидії правопорушенням проти правосуддя становлять міжнародно-правові норми, які мають рекомендаційний характер (рекомендації, керівні принципи тощо). Вони мають слугувати моделлю для вдосконалення національного кримінального законодавства про відповідальність за правопорушення проти правосуддя. В даному випадку йдеться про рекомендації та резолюції Ради Європи, GRECO, Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційської комісії), акти, прийняті в межах інших урядових європейських міжнародних організацій. У цьому контексті як приклад слід навести положення таких міжнародно-правових актів як Європейська Хартія про статус суддів (1998 р.), Рекомендація № 94 (12) «Незалежність, дієвість та роль суддів» (ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 518 засіданні заступників міністрів 13.10.94 р.), Рекомендації CM/Rec (2010) Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 р. на 1098-му засіданні заступників міністрів, Висновок №2001 (1) Консультативної ради

європейських суддів (КРСС) про стандарти незалежності судових органів та незмінність суддів, План дій Ради Європи щодо посилення незалежності та неупередженості судової влади № СМ(2016) 36 final.

Зокрема, у Плані дій Ради Європи щодо посилення незалежності та неупередженості судової влади № СМ(2016)36 final (Страсбург, квітень 2016 р.) визначено такі заходи реагування держав-членів: вжити відповідних заходів для ефективного захисту суддів від посягання на їхню фізичну або моральну недоторканість, особисту свободу та безпеку. Норми, передбачені статтями 376, 377, 378, 379 КК України, спрямовані на правову охорону особистих благ суддів як учасників відносин щодо здійснення судочинства, загалом відповідають зазначеним положенням міжнародно-правових актів і відображають закріплені у них міжнародні стандарти.

Крім цього, є низка міжнародно-правових актів, які визначають умови притягнення до юридичної відповідальності самих суддів за порушення ними законодавства під час здійснення службових обов'язків у судочинстві. У цьому контексті слід навести як приклад положення резолюції, ухваленої Європейською асоціацією суддів стосовно ситуації в Україні в сфері дисциплінарної відповідальності суддів (Тронхейм, 27 вересня 2007 року). У цій резолюції зазначено, що «суддя не може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності за поданням держави чи незадоволеної сторони у справі, крім випадків, коли суддя визнаний винним у вчиненні кримінального злочину або у разі, якщо його поведінка прямо суперечить встановленим професійним суддівським стандартам. Згідно з *Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи № R(94) 12 (принцип V (2))* підстави для дисциплінарної відповідальності судді, зокрема підстави для його/її звільнення мають бути чітко встановлені законом.

У цьому контексті додаткового вивчення потребує доцільність передбачення в Кримінальному кодексі України окремої спеціальної норми, яка б установлювала відповідальність за постановленням суддею завідомо неправосудного судового рішення. Також у зв'язку з цим потребують аналізу, розгляду у світлі європейських стандартів інші положення чинного Кримінального кодексу України про відповідальність за правопорушення проти правосуддя, а також положення проекту Кримінального кодексу України, який розроблений робочою групою з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові України.